

De weg naar de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal (NGT), deel 4.

Richard Cokart, Daniël Scheper, Trude Schermer, Corrie Tijsseling, Eva Westerhoff en Iris Wijnen.

In dit vierde, en laatste, artikel bespreken we de maatschappelijke erkenning van de NGT: in de afgelopen jaren is de NGT steeds zichtbaarder geworden. Waarom dan toch nog een juridische erkenning van de NGT?

Het proces om de Nederlandse Gebarentaal erkend te krijgen, begon in de late jaren 1970. In die tijd waren doven een achtergestelde en veelal laagopgeleide minderheid, was het gebruik van gebaren in het onderwijs aan dove kinderen uit den boze en werd het maken van gebaren niet als een volwaardige taal beschouwd. Bijna 40 jaar later is de maatschappelijke positie van doven aanzienlijk verbeterd. Doven hebben allerlei verschillende opleidingen en beroepen en er is een Wet Centralisering Tolkvoorzieningen (mei 2019) waarin het recht op de inzet van tolken in de privé sfeer, werksfeer en onderwijsfeer is vastgelegd.

Dat is ooit wel eens anders geweest. In 1983 begon de Dovenraad te lobbyen voor tolkvoorzieningen. Er waren toen immers nog geen professionele tolken, alleen vrijwilligers die om verschillende redenen in staat waren om met doven te communiceren en te vertalen tussen doven en horenden. De eerste opleiding ging van start in 1985. Dit werd in 1997 een vierjarige HBO-opleiding voor tolk/docent NGT, bij de Hogeschool Utrecht.

De komst van tolken NGT heeft er aan bijgedragen dat de toegang tot de samenleving groter is geworden. Bijvoorbeeld in de media. Sinds 2000 zijn de ochtendjournaals voorzien van een tolk NGT. Kortgeleden is daarbij gekomen dat ook het wekelijkse praatje met de minister-president voorzien is van een tolk NGT. Ook zijn er ontwikkelingen dat er standaard een tolk NGT ingezet gaat worden bij calamiteiten. Daarnaast zijn er ook steeds vaker tolken bij theater- en muziekvoorstellingen, en bij het songfestival.

Ook op andere manieren is de NGT steeds meer zichtbaar. Een voorbeeld is de Nationale Leesvertelwedstrijd, waar dove leerlingen uit het basisonderwijs met elkaar strijden wie het mooiste een verhaal uit een boek in NGT kan vertellen. Andere voorbeelden zijn de inzet van tolken NGT bij belangrijke gebeurtenissen in de Nederlandse samenleving zoals de Kersttoespraak van de Koning, de intocht van Sinterklaas en rondleidingen in NGT bij musea.

De toegang tot de samenleving (via NGT) wordt dus steeds groter. Tegelijkertijd zijn er zorgen over de toegang van dove kinderen tot de NGT. De indruk is dat het in de gezinsbegeleiding en het onderwijs vaker gaat om Nederlands ondersteund met Gebaren (NmG) dan om NGT en dat het aanbod in NGT voor dove kinderen in het regulier onderwijs toch vooral uit het kijken naar een tolk NGT. Die indruk lijkt niet terecht, de scholen van Auris en Kentalis in Amsterdam, Rotterdam, Zoetermeer, Haren, Arnhem, Vught en Zwolle bieden tweetalig onderwijs waarbij instructie in NGT gegeven wordt, en NGT als vak op het rooster staat. Daarnaast staat CIDS op het rooster: Cultuur en Identiteit van Doven en Slechthorenden. Ook de leerlingen in de mediumsetting van Kentalis, die als groep doven en slechthorenden regulier onderwijs volgen, krijgen NGT en CIDS als vak. Bovendien is er voor een klein aantal dove leerlingen in regulier onderwijs een dove ambulant begeleider maar het aantal dove/slechthorende ambulant begeleiders moet nog uitgebreid worden.

In november 2017 organiseerde Siméa een werkconferentie voor onderwijzers, professionals en ouders van dove kinderen. Daar stemde de meerderheid voor tweetalig onderwijs. Maar wat bedoelen de dovenscholen daar precies mee?

Het antwoord op die vraag aan Auris is als volgt: *“Iemand is meertalig (tweetalig) als hij/zij in het dagelijks leven meer dan een taal passief en/of actief gebruikt (Appel & Muysken, 1987). Het feit dat er in de zorg en op de scholen veel meertalige (tweetalige) peuters/leerlingen zijn, maakt Auris als organisatie nog niet tweetalig. Wij noemen een school of dienst wel tweetalig als twee talen deel uit maken van zowel het taalaanbod (ook de instructietaal) als van het curriculum, zoals het geval is op onze zorg- en onderwijslocaties voor de doelgroep D/SH waar zowel gesproken Nederlands als NGT worden aangeboden en onderwezen. Of een kind meertalig opgroeit hangt af van de taalomgeving van het kind en het meertalig opgroeien zelf kan geen ernstige spraak-taalproblemen veroorzaken.”*. Kentalis gaat bij tweetaligheid uit van de definitie van Grosjean (1992): *“Tweetaligen zijn zij die twee of meer talen in hun dagelijks leven nodig hebben en gebruiken.”* In lijn hiermee is het taalbeleid voor het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen als volgt geformuleerd: *“Kentalis biedt een flexibel tweetalig aanbod passend bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen, waarbij het gesproken en geschreven Nederlands aangeboden worden, en de NGT, als vak en/of instructietaal.”*

Na meer dan 30 jaar belangenbehartiging durven Nederlandse gebarentaligen haast niet meer te hopen dat de NGT door de Nederlandse overheid juridisch erkend wordt. We zien dat NGT steeds meer als een mensenrecht op een eigen taal gezien wordt. Gebarentaligen hebben recht op een eigen taal en tweetaligheid. De juridische erkenning van NGT als taal is een eerste stap op weg naar de mogelijkheid om tweetalig onderwijs af te dwingen en NGT onderdeel te maken van het curriculum van het regulier onderwijs.

De juridische erkenning van de NGT heeft een grote emotionele en psychologische impact. Op oudere gebarentaligen, voor wie deze taal ooit verboden was. Voor jonge gebarentaligen, omdat zo erkend wordt dat ook voor hen NGT er toe doet.

In kaders in de tekst: 3 (oud-)voorzitters van Dovenschap vertellen waarom zij zich in de afgelopen jaren ingezet hebben voor de juridische erkenning van de NGT.

Eva Westerhoff, voorzitter Dovenschap 2013-2016:

Toen ik op mijn 17e in het bestuur van de SHJO (de voorganger van SH-Jong) ging had ik me nooit kunnen voorstellen dat ik vele jaren later voorzitter zou zijn van Dovenschap van juni 2013 tot en met juli 2016. Na het voorzitterschap bleef ik betrokken bij het initiatiefwetsvoorstel Erkenning NGT, omdat ik graag af wil maken waar ik mee begonnen ben. Als voorzitter wilde ik doven, slechthorenden, doofblinden, gebarentaligen en horenden dichter bij elkaar brengen, de ratificatie van het VN-verdrag en de wettelijk erkenning van NGT. Pas toen ik vier jaar was werd ontdekt dat ik slechthorend was. Daarna werd ik langzaam steeds dover. Negen op de tien dove kinderen wordt geboren in een niet-gebarentalig gezin. Ik ook. Ik leerde op het VSO gebaren op het schoolplein. Echt NGT leerde ik van tolken toen ik ging studeren. Vloeiend werd ik toen ik de HU docentenopleiding NGT deed. Veel te laat. NGT geeft mij de vrijheid om tolken in te zetten en toegang tot andere gebarentaligen met wie ik gelijkwaardig kan communiceren. Een plek waar ik me thuis voel en mezelf kan zijn. Maatschappelijke erkenning is mooi, maar vrijblijvend. Juridische erkenning is noodzakelijk om NGT als taal te beschermen en duurzaam toegankelijk te maken voor iedereen. Niet alleen voor de ouderen die niet mochten gebaren, maar ook om onze (klein)kinderen de vrijheid te geven om zelf keuzes te maken.

Corrie Tijsseling, bestuurslid (2014-2016) en voorzitter (2016-2017) Dovenschap:

Als kind leerde ik van mijn ouders dat gebaren iets was wat je alleen mocht doen als er geen horende mensen in de buurt waren. Tegelijkertijd was het de taal waarin we het beste onze emoties konden delen. Ik heb de omslag in de jaren 1980 en 1990 meegemaakt, toen dove mensen trots werden op hun taal. Mijn vader, Teus Tijsseling, was een gebarenmens, ook toen hij doofblind werd. Het was zo'n verademing voor hem toen hij vier-handen-gebaren ontdekte, met Wilke Hermens en Frans Punselie. Voor die tijd moesten alle woorden volledig gespeld worden in zijn hand. Heel vermoeiend vond hij dat. Hij heeft er daarom vele jaren al zijn energie in gestopt om het Vierhandengebaren te introduceren en te ontwikkelen. Onder andere door les te geven bij Irma Bosman op de HU.

Tegenwoordig heet Vierhandengebaren 'Tactiele Gebaren'. Als ik zie met hoeveel gemak jonge doofblinden in Tactiele Gebaren communiceren en gelijkwaardig mee kunnen doen in alle levensdomeinen ben ik trots op het werk van mijn vader. Tegelijkertijd wil ik erkenning van de NGT, de moeder van de Tactiele Gebaren want ik wil nooit meer dat iemand zo hard moet knokken voor het recht op het gebruik van zijn of haar eigen taal!

Iris Wijnen, bestuurslid (2016-2017) en voorzitter (2017-2019) Dovenschap:

Van juni 2017 tot en met 28 oktober 2019 was ik voorzitter van Dovenschap. In die tijd heb ik ook deel mogen uitmaken van de kerngroep NGT erkenning.

Ik vind de NGT erkenning erg belangrijk. Als doof kind groeide ik vroeger op in een totaal horende omgeving, zonder gebarentaal en dove rolmodellen. Ook op school voor slechthorenden zag ik niks terug van gebarentaal. Ik dacht zelfs: als ik later groot ben, dan kan ik weer horen.

Hierdoor heb ik gebarentaal ook heel lang als minderwaardig gezien, net zoals de mensen in mijn omgeving dat wel eens doen. Erkenning betekent voor mij dé erkenning, NGT is mijn taal, waar ik recht op heb in de samenleving. Erkenning laat zien dat deze taal er ook bij hoort. Net zoals je in het dagelijkse leven heel veel Engelse woorden ziet, vind ik dat er ook steeds meer gebarentaal zichtbaar moet zijn, zodat we beter en makkelijker toegang hebben.